

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА НА БАЛКАНАХ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

EUROONTEGRATING POLICY ON THE BALKANS: EXPERIENCE FOR UKRAINE

Меренич І.О.,

Ужгородський національний університет

Стаття присвячена дослідженню заходів, здійснених країнами Балканського регіону у напрямку інтеграції до Європейського Союзу. Авторка намагається показати, які саме «балканські уроки» повинна засвоїти Україна для того, щоб її інтеграційна політика була не менш успішною.

Ключові слова: європейська інтеграція, дорожня карта, безвізовий режим, реадмісія.

Статья посвящена исследованию мер, осуществленных странами Балканского региона в направлении интеграции в Европейский Союз. Автор пытается показать, какие именно «балканские уроки» должна усвоить Украина для того, чтобы ее интеграционная политика была не менее успешной.

Ключевые слова: европейская интеграция, дорожная карта, безвизовый режим, реадмиссия.

The article is devoted to the study of measures taken by the countries of the Balkan region towards integration into the European Union. The author is trying to show what "Balkan lessons" Ukraine must learn in order for its integration policy to be no less successful.

Key words: European integration, road map, visa-free regime, readmission.

Балкани – поліетнічний регіон, особливостю якого є велика кількість відкритих та прихованих конфліктів, що носять тривалий історичний характер. Незважаючи на це, сьогодні колишні югославські республіки можуть з упевненістю стверджувати, що їх майбутній розвиток історія фіксуватиме вже як розвиток країн-членів Європейського Союзу. Останнє, зокрема, не стосується Словенії, якій вдалося піти шляхом «Вишеградської четвірки» (швидка ліквідація наслідків комуністичного правління та інтенсивні реформи в усіх сферах суспільного життя), ставши повноправним членом європейської спільноти ще у 2004 році. Зараз подібну стратегію використовує Хорватія, яка в тому ж 2004 році отримала статус кандидата ЄС. Хорватський уряд провів усі необхідні реформи, відповідно економіка країни та її населення готові приєднатися до «великої європейської сім'ї». Їх прагнення поділяють й самі країни-члени Євросоюзу. Про це свідчать недавні слова голови Єврокомісії Ж.-М. Баррозу:

«Вступ Хорватії до ЄС уже близько» [3]. Якщо конкретніше, то Хорватія приєднається до ЄС 1 липня 2013 року, ставши 28 учасником організації.

Дещо тривалішим та складнішим виявився євроінтеграційний шлях решти балканських держав (йдеться про Сербію, Чорногорію, Македонію, Албанію та Боснію і Герцеговіну). Хоча й тут вдалося досягти значного прогресу. Перший крок був зроблений, коли Європейський Союз розпочав переговори з балканськими країнами про угоди щодо полегшення візового режиму та реадмісії у 2006 році, майже одночасно такі переговори розпочались з Україною. Поєднання двох окремих питань – полегшеної візової процедури в обмін на реадмісію, якого так прагнув ЄС, було важливим, оскільки надалі воно стало основою підходу до скасування візового режиму. Проте, вирішальну роль зіграло усвідомлення міністрами внутрішніх справ держав-членів ЄС, що в обмін на безвізовий режим вони можуть спонукати балкан-

ські країни вирішити численні питання, які є дійсно важливими для ЄС; справді, вони могли переконатись, що те, чого вони остерігались – нелегальна міграція та організована злочинність, – будуть контрольованими. Так виникла ідея створення певного каталогу умов та вимог для їх втілення в обмін на безвізовий режим. А саме, 2 січня 2008 року Євросоюз погодився розпочати візовий діалог із п'ятьма країнами Західних Балкан – Албанією, Боснією і Герцеговиною, Македонією, Чорногорією, Сербією та оголосив про роботу над детальними «дорожніми картами», що встановлюють чіткі критерії, яких повинні досягти всі країни регіону для того, щоб вони поступово наближались до скасування візового режиму.

Вже через кілька місяців, в травні та червні 2008 року всі п'ять країн отримали «дорожні карти». «Дорожні карти» були однотипними, проте в кожній країні вони були пристосованими до дещо відмінних ситуацій. Структурно «дорожні карти» склалися з таких пріоритетів: 1) безпека документів (паспортів, ID-карток), їх відповідність європейським стандартам, у тому числі через запровадження біометричних компонентів, боротьба з корупцією в системі видачі паспортів; 2) боротьба з нелегальною міграцією та виконання угод про реадмісію, політика охорони кордонів та процедури надання притулку; 3) громадський порядок і безпека, боротьба з організованою злочинністю, співпраця у правовій та правоохоронній сферах; 4) зовнішні зносини і фундаментальні права громадян, у тому числі забезпечення прав меншин та біженців [6]. У заключній частині документа відзначено, що моніторинг досягнень у зазначеній сфері здійснюватиметься регулярно, а додатковим критерієм готовності країни до безвізового режиму має стати зниження рівня відмов у наданні віз до 3% від загальної кількості заяв (для порівняння: в Україні зараз цей показник становить, за даними ЄС, 6–8%, у попередні роки становив 12–14%). План Європейського Союзу пропонує балкан-

ським країнам технічну та експертну допомогу з метою якнайшвидшого і повного досягнення ними критеріїв, необхідних для запровадження безвізового режиму.

До 1 вересня 2008 року країни повинні були надіслати звіти до Єврокомісії, чітко вказуючи, на якому рівні вони перебувають в межах кожної вимоги, і що вони планують зробити, щоб втілити їх. На основі поданих звітів у листопаді 2008 року Комісія розробила перші оцінки для кожної країни. Оцінки продемонстрували сильні та слабкі сторони кожної країни так, щоб країни усвідомили, на чому потрібно зробити акцент у майбутньому. Проте, Комісія покладалась не тільки на те, що написали країни Західних Балкан про самих себе. Між січнем та березнем 2009 року вона організувала місії для оцінювання кожної країни. Місії були різними, а загалом експерти провели приблизно три тижні в кожній країні. Вони здійснювали несподівані візити до пунктів перетину кордонів, до реєстраційних служб, які видавали свідоцтво про народження, на основі яких люди отримували паспорти. В результаті оцінювальних місій Македонія отримала зелене світло для безвізового режиму в липні 2009 року, в той час як Сербію та Чорногорію попросили більше попрацювати над декількома питаннями, які ще залишились невирішеними. До жовтня того ж року визначені проблеми були вирішені. Отже, у листопаді 2009 року Рада Євросоюзу, на якій були представлені всі держави-члени ЄС, прийняла рішення скасувати візові вимоги для Македонії, Чорногорії та Сербії. У повідомленні Ради міністрів також зазначалося, що у відношенні Албанії та Боснії і Герцеговини подібне рішення поки не прийнято здебільшого через те, що прогрес цих країн у реформах ще не настільки очевидний [2].

Таким чином, скасування віз для Західних Балкан засвідчило, що не тільки критерії для безвізового режиму були чіткими, а й сам процес був чітким, оскільки включав конкретні часові рамки та конкретні результати. Уряди країн усвідом-

лювали, чого від них очікували, Комісія також за потреби надавала рекомендації, що полегшило втілення вимог балканськими країнами. До цього часу (від моменту скасування віз для трьох країн з 19 грудня 2009 р.) безвізове пересування було успішним. Крім того, воно сприяло ще більшому зближенню ЄС та Західних Балкан, спрямувавши інтеграційний процес у якісно нове русло.

Подібно до Балкан, відбувається євроінтеграційний поступ України. Зокрема, у червні 2007 року Україна підписала угоди з ЄС про спрощення візового режиму та реадмісію, які набрали чинності в січні 2008 року. У травні – червні 2010 року велися переговори між Україною і ЄС про внесення поправок до угоди. А 22 листопада 2010 року Україна і ЄС підписали угоду про План дій з метою майбутнього скасування віз для короткострокового перебування українських громадян в ЄС [1; с. 13].

Хоча у «дорожній карті» для України немає дискримінаційних мір, однак цей документ відрізняється від «дорожніх карт», які ЄС розробляли для держав Західних Балкан. Зокрема, для України цей документ носить двофазовий характер: спершу законодавче забезпечення безвізового режиму, а на другому етапі – перевірка якості імплементації прийнятих законів. Крім того, як наголосив представник Єврокомісії: «це не буде дорожня карта, як для Балкан, не буде автоматизму, буде постійна процедура моніторингу виконання» [4].

Варто також підкреслити, що «дорожні карти» балканських країн складають список методичних рекомен-

дацій та обов'язкових приписів, яких мають дотримуватися країни, щоб якнайшвидше отримати безвізовий режим. Тоді як українська «дорожня карта», крім технічних вимог, містить ще й певні приховані аспекти. З приводу цього досить влучно висловився науковий директор Інституту Євро-Атлантичного співробітництва О. Сушко: «...по-перше, Європа намагається захиститися від мігрантів, і тому цей захист буде гальмувати процес набуття безвізового режиму з ЄС. По-друге, імідж України у світі – не бездоганний. Корупція та інші негативні моменти не сприятимуть політичній визначеності ЄС щодо безвізового режиму з Україною...» [7]. Тут слід також додати, що основними чинниками скептичного ставлення до швидкої євроінтеграції України з боку ЄС є: по-перше, низький рівень економічного та соціального розвитку України; по-друге, незрілість громадянського суспільства, низький рівень демократичного розвитку та незадовільна якість державного управління; по-третє, відверто негативне ставлення Росії до української євроінтеграції; по-четверте, дуже повільний процес адаптації до європейських стандартів і суспільних відносин.

Незважаючи на всі ці фактори, безвізовий режим є реальним для України. Але він не стане подарунком, а, навпаки, вимагатиме наполегливої роботи. Та цю роботу можна виконати, і успіх України в цьому питанні відповідає інтересам ЄС. Без сумніву, безвізовий режим є метою, яка вартує зусиль, і досвід балканських країн в цьому випадку служитиме за хороший наочний приклад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Весела Н. 2010: євроінтеграційний поступ України / Наталія Весела // Зовнішні справи. – 2010. – № 11-12. – С. 12-14.
 2. Евросоюз отменил визы для трех стран бывшей Югославии // режим доступу: <http://lenta.ru/news/2009/11/30/visas/> – 2009. – 30 листопада.
 3. Евросоюз натякнув Хорватії про її вступ в ЄС // режим доступу: <http://tyzhden.ua/news/24326>. – 2011. – 9 червня.
 4. План дій про безвізовий режим з Україною передбачатиме постійний моніторинг // режим доступу: <http://eunews.unian.net/ukr/detail/194751>. – 2010. – 17 листопада.
 5. Соколов В. Євроінтеграційні прагнення України: досягнення та перспективи / Віктор Соколов // Віче. – 2010. – № 22. – С. 25-28.
 6. Сушко О. Перспективи візового діалогу між Україною та ЄС // режим доступу: http://dt.ua/POLITICS/perspektivi_vizovogo_dialogu_mizh_ukrayinoyu_ta_es-54655.html. – 2008. – 30 серпня.
- Форум Парламентського клубу Україна-ЄС // режим доступу: <http://uapolicy.org/ru/more-about-joomla/rtabs/289-dfbf.html>. – 2011. – 20 серпня.